

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОЇ СІМ'Ї НА ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ НА ВІДНОШЕННЯ ДО ШЛЮБУ

і навчання з метою розподілу знань за допомогою обміну освітніми ресурсами. Виконання цього завдання забезпечується глобальним поширенням комунікаційних каналів, що відбилось у розвитку теорії і практики дистанційної освіти. На сьогодні, дистанційне навчання в Україні потребує подальшого розвитку, а також забезпечення системності, комплексності та узгодженості дій у реформуванні освітньої системи. Дистанційне навчання – найбільш важлива складова розвитку, бо є засобом, який забезпечує неперервність процесу навчання.

1. Закон України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки” // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – №12. – С. 102.

2. Закон України “Про національну програму інформатизації”: прийнятий 4 лютого 1998 р. № 74/98-ВР // Офіційний вісник України. – 1998. – № 10. – С. 5 – 14.

3. Гагарін О.О. Дослідження і аналіз методів та моделей інтелектуальних систем безперервного навчання / Гагарін О.О., Титенко С.В. // Наукові вісті НТУУ “КПІ”. – 2007. – № 6(56). – С. 37 – 48.

4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. Кремень В.Г. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

5. Клокар Н. Методологічні основи запровадження дистанційного навчання в системі підвищення кваліфікації / Н. Клокар // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 38 – 41.

6. Концепція державної програми розвитку освіти на 2006 – 2010 роки: розпорядження Кабміну України від 12 липня 2006 р. № 396-р // Вища школа. – 2006. – № 3. – С. 114 – 119.

7. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. – К., 2000. – 12 с.

8. Положення про дистанційне навчання : затверджено наказом Міністерства освіти і науки України №40 від 21.01.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ldo.lnpu.edu.ua/file.php/1/diff_docs/pol_dist_ob.htm

9. Програма розвитку системи дистанційного навчання на 2004 – 2006 роки: (Скорочено): затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 верес. 2003 р. № 1494 // Відкритий урок. – 2004. – № 1/2. – С. 32.

10. Титенко С.В. Комплекс моделей для побудови Web-системи безперервного навчання / С.В. Титенко / Наукові вісті НТУУ “КПІ”. – 2008. – № 5(61). – С. 57 – 66.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2010

УДК 314.5:314.6

Марія Ярушак, аспірантка Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОЇ СІМ'Ї НА ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ НА ВІДНОШЕННЯ ДО ШЛЮБУ

Сім'я – це природна основа суспільства. Тут формуються первинні цінності про шлюб, про взаємовідносини в молодого покоління. Високий рівень розлучень, особливо серед молодих сімей, підвищує цікавість до дослідження ставлення молоді до шлюбу й сім'ї. Багато чинників впливає на процес формування майбутнього сім'янина, але значне місце належить батьківській сім'ї.

Ключові слова: батьківська сім'я, шлюб, відповідальність.

Семья – это естественная основа общества. Здесь формируются первичные ценности о браке, о взаимоотношениях у молодого поколения. Высокий уровень разводов, особенно среди молодых семей, повысил любопытство до исследования отношения молодежи к браку и семье. Много факторов влияет на процесс формирования будущего семьянина, но значительное место принадлежит родительской семье.

Ключевые слова: родительская семья, брак, ответственность.

Family it is a natural basis of society. Primary values of marriage, mutual relations at the young generation are formed here. High divorce level, among young family, increases the interest to research the attitude of young people towards marriage and family. A lot of factors influence on the process of forming future family man, but a considerable place belong paternal family.

Key words: paternal family, marriage, responsibility.

Постановка проблеми. Суть шлюбу в тім, щоб приносити радість. Він має приносити щастя, робити життя жінки та чоловіка більш повним, цікавішим, так щоб ні один з партнерів не шкодував. Сім'я відкриває широкий простір для творчості. Вона результат зусиль і умінь двох людей, які її створили відчувши

потребу одне в одному. Та останнім часом спостерігається велика кількість розлучень, зокрема в молодих сім'ях. В умовах соціально-психологічного стресу молодь по суті не підготовлена ні морально, ні матеріально до створення сім'ї, не завжди бажає мати дітей. За статистичними даними, в Україні розпадається

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОЇ СІМ'Ї НА ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ НА ВІДНОШЕННЯ ДО ШЛЮБУ

кожний другий-третій шлюб, в окремих регіонах процес розлучень має свою специфіку. Наприклад, у Житомирській області в 2009 році розпалося – 80% шлюбів, у Криму – 65,5%.

На позицію молоді по відношенню до шлюбу і сімейного життя впливають:

- 1) особливості структури сімейного життя в батьківському домі;
- 2) якості особистості подружжя;
- 3) уявлення про ідеал чоловіка чи дружини;
- 4) сімейна мотивація.

Виділяють ще два важливі фактори впливу це – власний приклад батьків та якість їх виховного впливу на дітей. Найбільш значима роль у процесі формування майбутнього сім'янина належить батьківській сім'ї, на ній лежить велика відповідальність за підготовку молодого покоління до самостійного життя. (Згідно із статистичним опитуванням проведеним у 2009 році, виявили, що більшість пар з “ідеального” подружжя відповіли, що батьки служили їм прикладом подружнього життя – 69%. У подружніх пар, які мали певні труднощі узвзаєминах, позитивний приклад батьків складав лише – 52%). Сімейне щастя молодих починається набагато раніше, а саме з батьківської родини. Саме там формується поняття про те, що має переважати в новоствореній сім'ї – співдружність, стабільність, рівень моральної, психологічної культури чоловіка та жінки. Вплив нашої власної родини посідає найголовніше місце в прищепленні культури міжстатевих взаємин, у формуванні сімейних цінностей.

Мета повідомлення. Розкрити вплив та значення сім'ї, як одного з визначальних чинників розвитку та функціонування особистості, системи зв'язків, структуру сімейних ролей, сімейні функції.

Аналіз наукової літератури. Проблема сімейних стосунків завжди привертала увагу вчених соціологів, філософів, психологів, педагогів. Проблема підготовки молоді до сімейного життя, знайшла своє відображення в роботах І. Гребеннікова, С. Ковальова, І. Кона, А. Добровича, В. Макарова, В. Постового, А. Денисенко, В. Кравця, І. Мачуськи.

Вклад основного матеріалу. Віддавна вивчення сім'ї та її впливу на особистість дитини була предметом зацікавлення науковців різних дослідницьких напрямків, які поставали на ґрунті відповідних психологічних теорій (психоаналіз, транзактний аналіз, гуманістичний напрямок і т.і.). Сім'я є першим – і впродовж тривалих років найважливішим середовищем – у якому перебуває дитина. Raymond Firth писав: “Доведено, що у кожній людській спільноті, яка

була предметом наукових досліджень, навіть у пігмев та інших примітивних народів, сім'я є початковою одиницею” [7; 121]. Саме в сім'ї дитина навчається взірців суспільного співіснування, засвоює моральні цінності, формує настанови щодо інших. Загальноприйнятою залишається думка, що лише повна сім'я становить найоптимальніше середовище для особистісного розвитку дитини і лише такий тип сім'ї здатен належно забезпечувати першочергові психологічні потреби дитини (акцептації, любові, безпеки, визнання) шляхом реалізації окреслених функцій (соціалізації, опіки, виховання і т.д.).

Кожна сім'я має окреслену структуру сімейних ролей, згідно якої кожному члену сім'ї приписуються певні ролі, що, коли і в якій послідовності вони повинні виконувати, вступаючи один з одним у взаємостосунки. Члени сім'ї виконують різні ролі: батька, матері, чоловіка, жінки, сина, доньки, бабусі, дідуся і т.д. У сім'ї має бути відомо, хто яку роль виконує, яка роль батьків, а яка дітей, хто є чоловіком, а хто – сином. У нормально функціонуючих сім'ях структура сімейних ролей цілісна, динамічна та носить альтернативний характер.

Як зазначає в Листі до сімей Іван Павло II: “Серед тих багатьох доріг сім'я перша та найважливіша. Це дорога спільна для всіх, а в той же час окрема, унікальна і неповторна так, як і кожна людина є неповторною. Це дорога, якої не уникнути. Справді, людина, зазвичай, приходить на світ у сім'ї і, можна сказати, завдячує сім'ї самим фактом свого існування як людини. У людини, яка приходить на світ і не має сім'ї, розвивається нестерпне почуття болю і втрати, яке пізніше гнітитиме її все життя [4, 113].

Існує чимало визначень сім'ї. У кожному з трактувань акцентується увага на різних аспектах представленого визначення: 1) суспільна група, 2) соціальний інститут, 3) соціальна організація, 4) соціальне середовище; 5) система. Ось декілька з них:

Сім'я є важливим інститутом соціалізації особистості. Саме в сім'ї людина отримує перший досвід соціальної взаємодії. Упродовж деякого часу сім'я є єдиним середовищем отримання такого досвіду [1, 357].

Сім'я – спільнота осіб, яка створює найсприятливіші умови для приходу на світ нової людини і приготування цієї людини до самостійного і відповідального життя [1, 356].

Сімейне виховання – це одна з форм виховання дітей, що поєднує цілеспрямовані педагогічні дії батьків з повсякденним впливом сімейного побуту [3, 306].

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОЇ СІМ'Ї НА ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ НА ВІДНОШЕННЯ ДО ШЛЮБУ

“Ваша власна поведінка, – писав А. Макаренко, звертаючись до батьків, – вирішальна річ. Не думайте, що ви виховуєте дитину тільки тоді, коли з нею розмовляєте, або повчаєте її, або наказуєте їй. Ви виховуєте її в кожен момент вашого життя, навіть тоді, коли вас немає дома. Як ви одягаєтесь, як ви розмовляєте з іншими людьми і про інших людей, як ви радієте або сумуєте, як ви поводитесь з друзями і ворогами, як ви смієтесь, читаете газету – все це має для дитини велике значення. Найменші зміни інтонації дитина бачить або відчуває, всі звороти вашої думки доходять до неї по невидимим шляхам, ви їх не помічаєте. А якщо в дома ви грубі або хвалькуваті, або ви пиячите, а ще гірше, якщо ви ображаєте матір, вам уже не треба думати про виховання: ви вже виховуєте своїх дітей і виховуєте погано і ніякі найкращі поради і методи вам не допоможуть [6, 132].

Саме сім'я вводить дитину у світ матеріальних та духовних витворів суспільства. Як зазначає Т. Круль: “Зазвичай саме в батьківському домі дитина вперше стикається з прекрасним: квіти в горщику, картина, вишиваний обрус. ... Сім'я є також школою культури поведінки; тут дитина навчається говорити “дякую” та “вибач” [2, 26].

Усе найкраще та найгірше, що можна віднайти в людині, тісно переплетене з її дитинством. Батьківські впливи є першим джерелом життєвого досвіду дитини і не існує повноцінної особистості без гармонійного виховання з боку двох батьків. Дослідження і спостереження багатьох науковців над сім'єю вказують на те, що вона (сім'я) є найкращим і найвідповіднішим середовищем щодо належного розвитку дитини в усіх її вимірах. Сім'я перша здійснює виховні впливи і ці впливи тривають найдовше.

У сучасному світі батьки забувають, що вони являються для своїх дітей ідеалом у всьому. Саме вони являються кваліфікаціями їхнього веселого та безтурботного дитинства, а саме головне щасливого та благополучного майбутнього сімейного життя. Сім'я є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної і емоційної підтримки, засобом збереження і передання культурних цінностей від покоління до покоління. З появою дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя і практичної діяльності, забезпечити раціональну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набутти власного досвіду поведінки й діяльності. Оскільки метою виховання дитини є формування всебічно розвинутої особистості, сім'я, як і школа,

здійснює моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання.

Успіх сімейного виховання залежить від організації домашнього побуту, традицій сімейного життя: порядку в сімейному господарстві, залучення дітей до розподілу бюджету сім'ї, загального режиму дня, визначення для кожного робочого місця, зокрема для навчальних занять, дотримання сімейних правил. Належне місце у вихованні потрібно віддати матері. Саме вона найсильніше впливає на дітей, особливо у сфері духовно-морального виховання. Діти, які виростають без материнського тепла і ласки, похмурі, як правило, замкнені, озлоблені, вперті. Не меншим є й вплив батька, особливо коли йдеться про виховання хлопчиків. виправдати свої виховні функції батьки можуть лише за умови, що вони є справжнім авторитетом для дітей. За статистикою проведеною в 2009 році приблизно 80,7% хотіли, щоб їх дружина за своїми якостями була подібна на їх матір. 80,1% жінок хотіли бути подібними на свою матір. У неблагополучних сім'ях кількість респондентів, які оцінили якість своєї матері як ідеальні, зменшилось до 29%. Кожен третій чоловік з благополучної сім'ї хотів би бути подібним на свого батька і кожна п'ята жінка хотіла, щоб її чоловік за своїми особистісними якостями був подібний на її батька. 98% жінок і 85% чоловіків з благополучних сімей оцінили якість своїх батьків, як не відповідні їх ідеалу сім'янина. Тобто, в неблагополучних сім'ях взаємини батьків і особистісні якості сім'янина не являються прикладом подружнього життя, а лише негативно впливають на дітей. Тому більшість таких молодих людей намагаються побудувати своє майбутнє сімейне життя по-іншому і виховати в собі якості сім'янина, протилежні якостям їх батьків [5, 64].

У праці “Про батьківський авторитет” А. Макаренко наводить приклади таких видів негативного авторитету батьків: “авторитет придушення”, який ґрунтується на примусі, залякуванні, спричинюючи формування в дітей брехливості, жорстокості, агресивності; “авторитет віддалі” – батьки намагаються тримати дітей на відстані від себе, розмовляють з ними зверхньо, холодно; “авторитет чванства”, коли батьки вихваляються своєю винятковістю, принижуючи при цьому своїх колег; “авторитет педантизму” – батьки вимагають кожне мовлене ними слово вважати наказом, карають за найменшу провину; “авторитет резонерства” – батьки вдаються до моралізування з будь-якого приводу; “авторитет любові” – усепрощення, надмірні пестощі; “авторитет доброти” – батьки

ВПЛИВ БАТЬКІВСЬКОЇ СІМ'Ї НА ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ НА ВІДНОШЕННЯ ДО ШЛЮБУ

в усьому поступаються дітям, готові на різноманітні жертви, аби їм було добре; “авторитет дружби” – відповідна поведінка дитини чи дії оплачуються подарунками, обіцянками. Цим не вичерпується перелік фальшивих авторитетів у сімейному вихованні [6, 152].

Діти сприймають від батьків форму поведінки, підсвідомі реакції, різноманітні позитивні чи негативні звички, значимі якості подружніх відносин. Порівнюючи благополучні і конфліктні сім'ї можна побачити, що на врівноваженість подружніх зв'язків великий вплив мають: сприятлива модель шлюбу батьків; гарні відносини батька до матері; щасливе дитинство. Урівноважені члени сім'ї були спокійними і в дитинстві, їх рідко карали, частіше пестили, з ними більш відверто обговорювали сексуальні проблеми.

Згідно концепції дублювання якостей братів і сестер було встановлено, що індивідуум намагається в нових соціальних зв'язках реалізувати свої відносини до братів і сестер. Більш стійкі і вдалі шлюби спостерігаються в тих випадках, коли відносини між партнерами будуються саме за цим принципом, урахувавши статево-приналежність. Подружні відносини можуть бути або повністю комплементарними (чоловік мав молодшу сестру, або дружина – старшого брата) чи частково комплементарними (обоє мали старших братів чи сестер), або ж некомплементарними. При некомплементарному шлюбі відмічається зв'язок із порядком дитини в батьківській сім'ї (коли два партнери були старшими серед дітей) або ж із статтю (один з партнерів або ж двоє мали лише братів чи сестер). Особливе місце займають діти, які не мали ні брата, ні сестри; для них в сім'ї була лише одна модель – батьківський шлюб [5, 63].

“Важко виразити словами, – писав К. Ушинський, – те особливе світле, щось, що народжується в нашій душі, коли ми згадуємо тепло рідного сімейного гнізда. До глибокої старості залишаються в нас якісь сердечні зв'язки з тією родиною, з якої ми вийшли” [6, 74].

Сім'я впливає на пізнання та інтеріоризацію моральних норм. Сам процес розвитку особистості дитини проходить в атмосфері пануючих у сім'ї норм, правил, моральних засад, які існують не лише у формі загальних правил, а, конкретизовані у взаєминах батьків між собою та дітьми. Система цінностей, репрезентована батьками, становить для дітей відповідний кодекс норм, який визначає, що добре, а що погане, що можна, а чого не слід виконувати. Таким чином батьки уособлюють собою взірці поведінки,

найвищі цінності, під впливом яких у дітей формуються норми моральної поведінки, що так важливі в роки дитинства. Навіть якщо зовнішні впливи (школа, оточення товаришів, мас-медіа, вулиця) домінуватимуть над сімейними впливами, засвоєні в сім'ї моральні настанови, цінності, завше чинитимуть опір новим нормам та цінностям.

Батьківська сім'я навчає дитину таких способів поведінки, які дозволяють їй порозумітися з іншими, навчитися розуміти реакцію інших членів сім'ї на власну поведінку. Атмосфера щоденного життя, що панує в сім'ї, певна організація домашнього господарства, а також щоденний стиль життя її членів і сім'ї в цілому здійснює вагомий вплив на формування уявлення дитини про людські стосунки, а також на формування її як особистості, а це все безпосередньо впливає на благополуччя майбутньої сім'ї.

Таким чином, характер відносин подружжя багато в чому відповідає характеру відносин їх батьків. У тих випадках, коли конфлікти між батьками переходили певну межу, виливаючись у різні прояви взаємної неприязні, але справа не доходила до розлучення, діти нерідко сприймали такі взаємини як антимодель нормальної сім'ї і, вступаючи в шлюб, свої подружні взаємини будували по-іншому. Якщо конфлікт батьків досягає крайньої межі і стає нестерпним для обох сторін, то інтересам дітей більше відповідає розлучення, ніж подальше спільне життя батьків.

Гармонія сімейного життя батьків має й інші наслідки для майбутнього сімейного життя дітей. Установлено, що молоді пари, які позитивно оцінили шлюб своїх батьків, проявляють у взаєминах в своїй сім'ї більше толерантності, злагоди і розуміння. За статистичними даними 42% з таких сімей проявляли повне взаєморозуміння в питаннях ведення домашнього господарства, в той час як ті, чий батьки розлучились, такі якості проявляли лише в 28% випадків [5, 7].

Висновки. Ми акцентували увагу на тому, що сімейне щастя молодих починається набагато раніше, а саме з батьківської родини. Розглянули, що вплив нашої власної родини посідає найголовніше місце у формуванні сімейних цінностей. Батьки, подружжя яких склалось благополучно, дають дітям наглядний приклад того, як повинно будуватись спільне життя чоловіка і дружини. Вони доповнюють один одного і тим самим забезпечують успішне виховання. Спільні дії батьків являються важливим передбаченням успішного формування особистості.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

Перспективи подальших досліджень. Важливим завданням, яке стоїть перед дослідниками сім'ї є вивчення внутрішніх ресурсів, вплив економічної та соціально-політичної ситуації в Україні, історія розвитку сімейних традицій, ментальної спадщини при аналізі та трактуванні особливостей розвитку сімейної традиції на Україні. Виникає потреба в розробці термінових заходів по наданню допомоги сім'ї в усіх її напрямках, опираючись на історію розвитку інституту сім'ї.

1. Большой толковый психологический словарь Т. 2 (П-Я); Пер с англ. / Ребер Артур. – ООО “Издательство АСТ”; “Издательство ВЕЧЕ”, 2001. – 560 с.

2. Браун-Галковська М. Щаслива сім'я // Вісник Інституту родини і подружнього життя Українського Католицького Університету №5: Сімейні взаємини. Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2006. – С. 25 – 37.

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К. : Либідь, 1997. – 367 с.

4. Іван Павло II. Лист до сімей // Вибрані документи католицької церкви про шлюб та сім'ю від Лева XIII до Івана Павла II. Том 1. – Львів: Видавництво ЛБА, 2002. – С. 113 – 193.

5. Ноур А.М. Стаття // Особливості становлення та розвитку молодих сімей в Україні // Український соціум. – 2003. – №1 (2). – С. 61 – 71.

6. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. – К.: ІЗМН, 1997 – 232 с.

7. Wojciech J. Burszta. Antropologia kultury. – Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo, 1998.

Стаття надійшла до редакції 17.03.2010

УДК 372.3.034(450)“20”

**Оксана Сторонська, аспірант кафедри романської філології та компаративістики
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка**

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ МАРІЇ МОНТЕССОРІ

У статті проаналізовано погляди Марії Монтессорі на проблему формування моральності особистості протягом дошкільного віку, зокрема розкрито ідеї педагога щодо особливостей засвоєння дошкільниками знань про моральні принципи та норми поведінки, розвитку їхніх моральних якостей і почуттів. Також репрезентовано погляди педагога щодо методів морального виховання дошкільнят.

Ключові слова: Марія Монтессорі, діти дошкільного віку, моральне виховання.

В статті проаналізовані взгляды Марии Монтессори на проблему формирования нравственности личности в течение дошкольного возраста, в частности раскрыты идеи педагога относительно особенностей усвоения дошкольниками знаний о моральных принципах и нормах поведения, развития их моральных качеств и чувств. Также представлены взгляды педагога относительно методов морального воспитания дошкольников.

Ключевые слова: Мария Монтессори, дети дошкольного возраста, моральное воспитание.

In the article Maria Montessori's views on the problem of moral personality formation at the preschool age have been analyzed. The prominent Italian educator's ideas concerning mastering the knowledge about moral principles and behavioral norms by children and their moral qualities and feelings development have been described. The methods of moral education of preschool children according to Maria Montessori's system have been characterized.

Key words: Maria Montessori, children of preschool age, moral education.

Постановка проблеми. В умовах духовного та культурного відродження українського суспільства, його розбудови на гуманістичних і демократичних засадах завданням першочергової ваги постає моральне виховання особистості. Особливе значення при цьому відводиться формуванню моральності протягом дошкільного дитинства, адже цей період життя людини має надзвичайну цінність для формування моральних засад її особистості. Вітчизняні вчені доводять, що протягом дошкільного віку дитина

засвоює чималий обсяг знань про зміст і значення моральних норм, активно розвивається її емоційна сфера, формуються моральні почуття й певні навички моральної поведінки (Л. Артемова, Р. Буре, О. Запорожець, Т. Поніманська, Р. Жуковська, Л. Князева, Т. Маркова, А. Виноградова, В. Нечасва, Л. Островська та інші). Однак, сучасні наукові дослідження констатують значне акцентування уваги на фізичному та інтелектуальному розвитку й вихованню дітей дошкільного віку та водночас